

MALOLETNIČKA DELINKVENCIJA KAO PROBLEM SAVREMENOG DOBA

*Marija Gojković, saradnik u nastavi, Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo*⁶³

*Prof. dr Gordana Gavrić, vanredni profesor, Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo*⁶⁴

*Rade T. Babović, advokat, Advokatska kancelarija Babović*⁶⁵

Apstrakt: Maloletnička delinkvencija je ozbiljan problem sa kojim se suočava savremeno društvo i problem koji zaokuplja pažnju javnosti ali čini se u nedovoljnoj meri. Pod maloletničkom delinkvencijom podrazumevaju se različita krivična dela koja su počinile maloletne osobe, zbog kojih je protiv njih pokrenut krivični postupak i izrečena neka zakonom predviđena mera. Iako noviji statistički podaci pokazuju opadanje odnosno stabilnost stope kriminaliteta na globalnom nivou, u našoj zemlji pitanje maloletničke delinkvencije treba shvatiti ozbiljno a posebno je primetan izostanak prevencije što sugerise potrebu za istraživanjem ovog problema. Stručnjaci različitih profila udruženi su u traženju metoda zaustavljanja trenda maloletničke delinkvencije koji je prisutan širom sveta. Delinkvenciju možemo posmatrati kao pravni pojam ali i kao antisocijalno ponašanje. Posmatranje delinkvenata iz ugla zakona ogleđa se u zabrani takvog ponašanja i sankcionisanju istog kroz odgovarajući zakonom utvrđeni postupak. Ako maloletničku delinkvenciju posmatramo kao antisocijalno ponašanje brojna istraživanja usmerena su na sagledavanje kriminalne ličnosti. Pojedine karakteristike mogu ukazati na određene predispozicije mladih ka inkriminisanom ponašanju. Sagledavanjem teorijskih razmatranja uočićemo koje osobenosti ukazuju na delinkventno ponašanje kod pojedinca. Savremena nauka veliku pažnju posvećuje faktorima koji dovode do agresivnog ponašanja. Najnovija istraživanja naglašavaju značajan uticaj genetike koja zajedno sa nepovoljnim uticajem sredine i socijalnog okruženja može mladu osobu navesti na delinkventno ponašanje. Deca i mladi nalaze se u osetljivoj dobi, ako tome dodamo tranzitni put kroz koji prolazi naša zemlja i izazove sa kojima se suočava porodica ali i društvo u celini, fokus treba da bude na faktorima koji dovode do ovog problema.

Ključne reči: maloletnička delinkvencija, karakteristike ličnosti, nasilje, antisocijalno ponašanje

Uvod

Mladi ljudi suočavaju se sa velikim izazovima, posebno je to primetno u savremenom dobu, kada se odrastanje razlikuje od onoga kako su odrastale generacije decenijama unazad. Populacija koju čine maloletnici je sama po sebi osetljiva društvena grupa a odrastanje danas iako naizgled u sigurnijem i bezbednijem okruženju i sa manjom oskudicom, donosi brojne probleme i prepreke. Postati društveno prihvatljiv danas je imperativ a brz tempo života, društvene mreže i uzdrman sistem vrednosti, deluju zbunjujuće na mlade. Potraga za identitetom i ispunjenjem očekivanja porodice i okoline predstavlja nimalo lak zadatak.

---

⁶³ marija.gojkovic@vspep.edu.rs

⁶⁴ gordana.gavric@vspep.edu.rs

⁶⁵ radebabovic@gmail.com

„Ako se maloletnička delinkvencija shvati u širem smislu (kršenje važećih normi ponašanja), antisocijalno ponašanje i delinkvencija su skoro sinonimi. Ako se, pak, delinkvencija shvati u užem smislu (kršenje pozitivnih normi krivičnog zakona), onda je antisocijalno ponašanje širi pojam od nje, jer je uključuje, ali se može ispoljiti i u formama koje nisu zakonom sankcionisane“ (Hrnčić, 2007. str. 183-202).

Maloletnička delinkvencija podrazumeva izvršenje zakonom kažnjivih dela od strane populacije koja spada u grupu maloletnika. Dela koja spadaju pod maloletničku delinkvenciju se najčešće odnose na krivična dela protiv imovine, u šta spada krađa, teška krađa, razbojništvo, razbojnička krađa, uništenje i oštećenje tuđe stvari, oduzimanje tuđe stvari, pored toga maloletnička delinkvencija se ogleda i u preduzimanju zabranjenih radnji prema drugim licima što podrazumeva učestvovanje u tuči, laka telesna povreda, zatim dela poput ucene i iznude.

Savremeno vreme prati maloletnike koji su sve češće korisnici psihoaktivnih supstanci i usled zloupotreba istih, vrše najrazličitija krivična dela. Prema Zakonu o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica („Sl. glasnik RS“, br. 85/2005) član 3 predviđa uzrast učinioca odnosno maloletnog izvršioca krivičnih dela i to da je maloletnik lice koje je u vreme izvršenja krivičnog dela navršilo 14 a nije navršilo 18 godina. U skladu sa istim članom mlađi maloletnik je lice koje je u vreme izvršenja krivičnog dela navršilo 14 a nije navršilo 16 godina, dok je stariji maloletnik lice koje je u vreme izvršenja krivičnog dela navršilo 16 a nije navršilo 18 godina (<https://www.pravno-informacionem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2005/85/7/reg>).

„Maloletnička delinkvencija je ozbiljan problem sa kojim se suočava savremeno društvo, a kako vreme odmiče, čini se da hvata sve više maha. Kada kažemo maloletnička delinkvencija, mislimo na maloletne osobe koje su počinile različita krivična dela, zbog kojih je protiv njih pokrenut krivični postupak i izrečena neka zakonom predviđena kazna. Po užoj definiciji, u nekim zemljama (među kojima je i BiH, Srbija) pod maloletničkom delinkvencijom podrazumjevaju se sva ona ponašanja za koja bi punoletna lica krivično odgovarala“ (Milošević–Šošo, 2013, str. 39).

U ovom radu, skrenućemo pažnju na ovaj problem i ukazati na značajne aspekte koji mogu da dovedu do toga da se maloletnici okrenu delinkvenciji. Osvrnućemo se na ličnost maloletnika, na faktore koji utiču na formiranje stavova mladih, kao što su porodica, škola, društvo i u savremenom svetu danas neizbežni mediji i društvene mreže.

Ličnost maloletnih delinkvenata

Izgraditi ličnost, zdravu i stabilnu ličnost, u savremenom društvu izgleda kao veliki izazov i za roditelje i za društvo u celini, a ličnost mladih je posebno ugrožena i podložna različitim uticajima. Način na koji se formira slika o sebi i drugima može trajnije uticati na ispoljavanje ličnosti adolescenta. Njihove stavove o sebi mogli bismo grupisati u tri celine:

- Oni koji prema sebi pokazuju negativan stav izražavaju nepoverenje u svoje sposobnosti i vrednosti, nedostatak samopoštovanja, što kao posledicu može imati otežano postizanje uspeha.
- Grupacija maloletnika koja sebe precenjuje, time ne olakšava, već još više otažava svoju adaptaciju, ne mogavši da uskladi idealnu i realnu sliku sebe, iz čega takođe proističu neuspesi u rešavanju razvojnih i životnih problema.
- Većina maloletnika ima još uvek neizgrađen odnos prema sebi, što nosi zbunjenost i konfuziju vezanu za lične potencijale i mogućnosti (<https://www.stetoskop.info/zdravlje-mladih/licnost-maloletnih-delikvenata>).

Adolescenti se suočavaju sa mnogim izazovima i počinju svesnije da doživljavaju sopstveno telo, tada im se budi osećaj za polnost, svet posmatraju iz drugačije perspektive i pokušavaju da pronađu mesto pripadanja. U svetu punom informacija nije lako adaptirati se i biti prihvaćen, čemu teži svaka mlada osoba.

Prisutna je nesigurnost u okviru ličnosti mladih, vezana za status i egzistenciju, kao i druge elemente koji odlikuju život odraslih. Sanjarenje se često bira kao jedino moguće rešenje kada su svesni svojih teškoća i nemogućnosti da se sa njima suoče i da ih reše, ili im ono bar predstavlja način da se oslobode teskobe, napetosti i izbegnu sukobe. U ovom periodu oblikuju se i moralna gledišta i shvatanja. Nekada se u ponašanju mladih ne razvijaju viši moralni ciljevi, a njihova humanizacija i socijalizacija bitno su oštećeni (Dimitrijević, 2006, str. 207-222).

„Na celom svetu, ne postoji zemlja koja se ne bori sa maloletničkom delinkvencijom, te ni naša zemlja nije izuzetak. Statistički podaci variraju u zavisnosti od zemlje i godine. Iako je među stanovništvom preovlađujuće mišljenje da maloletnička delinkvencija beleži porast i da dobija sve nasilniji oblik. Maloletnici se po strukturi ličnosti razlikuju od odraslih u prvom redu po tome što nisu dovoljno zreli zahvaljujući činjenici da se tek razvijaju. S druge strane nisu više ni deca. Za maloletnika stoga možemo reći da je ličnost u razvoju i oblikovanju“ (Bugarski, Ristivojević & Pisarić, 2016, str.66).

„Iako je mladost sama po sebi lepa za nju se često u narodu vezuje izreka „mladost-ludost“ a pravo pitanje je šta jednu ličnost deli od toga da postane delinkventna. Mnogi autori pozivaju se na Ajzenkovu teoriju ličnosti. Procena obeležja ličnosti je značajna u razlikovanju pojedinih tipova delinkvenata i u predikciji ishoda. Ajzenk (Eysenck) smatra da osnova kriminaliteta leži u određenoj strukturi ličnosti sklonoj kriminalu i u načinu reagovanja delinkvenata na posledice tj. Kažnjavanje“ (Šobot, Ivanović-Kovačević, Marković, Srdanović-Maraš & Mišić - Pavkov, 2010, str. 51-61).

„U Ajzenkovoju teoriji, pridaje se mnogo manji značaj socijalnim faktorima u razvoju ličnosti, pa i u nastanku kriminalnog ponašanja, u odnosu na psihološke faktore i genetske predispozicije. Nepovoljni uticaji sredine će na terenu već postojeće genetske predispozicije izazvati sklonost ka kriminalnom ponašanju. Ajzenkova shvatanja su imala uticaj i na teoriju učenja kriminalnog ponašanja gde se kriminalno ponašanje vidi kao posledica nedovoljno uspešnog učenja zakonitih oblika ponašanja. Ovi oblici ponašanja se uče kao i svi drugi, pa ako je pojedinac neuspešan u jednoj oblasti učenja, neće pokazati ni uspeh u usvajanju znanja vezanih za zakonske normative“ (Dimitrijević, 2006., str. 207-222). Povodljivost, nesigurnost, potreba za prihvatanjem, bunt i ispipavanje granica, samo su neki od razloga koji jednog maloletnika mogu da dovedu do izvršenja dela koji su zakonom kažnjivi.

Faktori koji utiču na maloletničku delinkvenciju

„Posmatranjem ličnosti, koja je izvršilac krivičnog dela, nauka se najpre poziva na genetiku i nasledne faktore, odnosno ono što je pojedincima urođeno kao predispozicija za određen u ovom slučaju kriminalni oblik ponašanja. Ipak mnogi autori se ne slažu sa ovom teorijom i smatraju da joj je dat preveliki značaj. Kao što je već navedeno, deca i mladi, nalaze se u izuzetno osetljivoj životnoj dobi, te je analiza maloletničke delinkvencije, kao i brojnih faktora koji na nju utiču pod stalnom lupom naučnika i istraživača. Ne treba ispustiti iz vida da npr. mladalački bunt ne mora da se posmatra kao nešto što je inicijalno loše, primarno je normalan i zdrav, ali ako nema sadržaj, nešto životno afirmativno ka čemu može da se okrene, onda skreće u stranu i hvata se za zavodljive bizarne životne stilove kvaziheroja, koje propagira industrija laži“ (Vujičić, 2020, str. 83).

Brojni su faktori koji uzrokuju maloletničku delinkvenciju. Prema mišljenju Milošević–Šošo, najčešći razlozi za devijantno ponašanje maloletnika, „kriju se u psihološkim karakteristikama mlade ličnosti i u socijalnim faktorima koji se prevashodno odnose na element vaspitanja, te političkim i ekonomskim prilikama“ (Milošević–Šošo, 2013. str 47).

Ako sagledamo širu sliku, primetno je da mnogi faktori utiču na to da li će pojedinac biti sklon delinkvenciji. U mladosti se prolaze razne faze, dokazivanje u društvu, dokazivanje samom sebi, ispipavanje granica kada se čine sitni prestupi koje možemo pripisati prolaznom nestašluku ali problem nastaje kada to prelazi u delinkvenciju i ne završava se na nestašluku.

„Maloletnici predstavljaju najosjetljiviju kategoriju na koju najteže utiče kriza društvene zajednice, pa se njihova reakcija na ove pojave ogleda kako u asocijalnom ponašanju, tako i u vršenju krivičnih

dela. U takvim uslovima se postavlja pitanje i efikasne reakcije celokupnog društvenopravnog sistema i pojačane društvene kontrole nad delinkventnim ponašanjem mladih, kako u krivičnim sankcijama, tako i u posebnim preventivnim programima za pojedine grupe maloletnika koji pokazuju poremećaje u ponašanju“ (Macanović, 2014., str. 93).

Mnogobrojni su faktori na koje možemo da se pozovemo, pored genetike, tu je porodica kao osnova za izgradnju svakog pojedinca, školski sistem i sistem obrazovanja koji bi trebalo da ima aktivnu ulogu i u vaspitanju pored obrazovanja, jer maloletnici veliki deo svog vremena provode upravo u školi, neizostavno je pomenuti i vršnjačke grupe ali i društvo u celini koje nameće sistem vrednosti i diktira oblike ponašanja a kada govorimo o savremenom društvu veliki i značajan uticaj imaju upravo mediji i društvene mreže koji zaokupljaju posebnu pažnju maloletnika.

Uticaj porodice

Da bi jedno društvo počivalo na moralnim i zdravim vrednostima, ono mora da ima jaku i stabilnu porodicu. Porodica je stub svakog društva. Porodica je u isto vreme temelj, odnosno polazna tačka za svakog pojedinca. Porodica predstavlja utočište za svakog pojedinca, posebno u ranom detinjstvu i adolescentskom dobu. Ona bi trebala da bude mesto sigurnosti i stabilnosti. U zavisnosti da li je porodica funkcionalna ili disfunkcionalna, ona će imati uticaj na razvoj ličnosti, stoga porodica, po mnogim teoretičarima, zauzima najznačajnije mesto za razvoj deteta odnosno mladih. Sa druge strane, ima onih koji smatraju da je uticaj porodice precenjen.

„Porodica ima višetruku ulogu u prevenciji maloletničke delinkvencije. Svojim skladnim i adekvatnim funkcionisanjem utiče na pozitivan razvoj i formiranje svojih mladih članova i time ostvaruje značajno preventivno dejstvo. Sa druge strane, i sama porodica mora biti objekt društvene zaštite i pomoći, kako bi mogla da ostvari svoje funkcije i obaveze“ (Nicević & Stevanović, 2008., str.157)

„Teoretičari porodice više su pisali o disfunkcionalnoj, nego o zdravoj, funkcionalnoj porodici, pa se porodična normalnost izjednačava sa odsustvom psihosocijalne porodične patologije. Iz funkcija porodice koje su određene biološkim, ekonomskim i psihosocijalnim nivoima, proističu kriterijumi za procenu njene funkcionalnosti, odnosno disfunkcionalnosti“ (Kecman, 2007., str. 29-38).

Destruktivan roditelj može da pokuša da manipuliše drugima ili da zahteva, a ne nudi podršku. U isto vreme deluje suprotno od porodičnih pravila, pa čak i nepravedno. Ovakvi roditelji su neretko kritični, neodgovorni i skloni da osuđuju druge. Sve navedeno šteti porodici, možda i za ceo život ili čak i u generacijama koje dolaze (<https://www.radnasebi.com/blog/sta-je-disfunkcionalna-porodica/>).

„Nepovoljne porodične prilike, kao što su razni oblici strukturne poremećenosti, teške materijalne i stambene prilike, loša porodična atmosfera i međusobni odnosi, socijalno-patološko ponašanje odraslih članova porodice i sl., predstavljaju značajne činioce uslovljavanja prestupničkog ponašanja mladih“ (Nicević, Nikšić & Smailović, 2020., str. 62-74).

Međutim praksa nije uvek u skladu sa teorijom. Često možemo videti pozitivne primere roditelja, gde je porodica skladna i stabilna dok je dete sklono delinkventnom ponašanju a sa druge strane, imamo roditelje iz disfunkcionalnih porodica gde možemo videti decu za primer koja su uspela da se otrgnu sredini i njihova primarna porodica za njih predstavlja primer kakav ne treba slediti. Postavlja se pitanje da li u ovim slučajevima možemo da se pozovemo na vaspitanje kao i pitanje uticaja roditelja na pojedinca. Nameće se razmišljanje da li se na porodicu stavlja veliki teret odgovornosti u odnosu na ponašanje maloletnika dok svi ostali uticaji padaju u senku.

„Porodične uloge su proizvod ličnih i sredinskih faktora. Određene su polom, tradicijom i kulturom i kao takve su podložne promenama. Porodica je uronjena u društveni milje u kome njeni članovi žive. Upravo zato je i važno imati u vidu da porodica, kao ni pojedinac ne mogu biti sagledani nezavisno od društvenog okruženja i istorijskog vremena“ (Teodorović, Simić & Hadži Pešić, 2012. str. 99-106).

Uticao škole i obrazovanja

Škola bi trebala da predstavlja drugu kuću za decu i mlade. Međutim da li je to danas tako veliko je pitanje. U vremenu kada prosvetni radnici gube autoritet i sva prava, i ne samo to, oduzeto im je pravo na vaspitanje svojih đaka. Iako je škola mesto gde maloletnici provode veliki deo dana, škola nema adekvatan odgovor niti aktivno učestvuje u „vaspitanju“ maloletnika.

Po savremenom shvatanju možemo da primetimo da su nastavnici i profesori tu da prenesu znanja, onima koji žele da prime znanje i na tome se završava. Da li je savremeni koncept dobar ili ne, tek će pokazati vreme ali smo svedoci da urušavanjem autoriteta zaposlenih u prosveti štetimo deci i mladima pa samim tim i celokupnom društvu.

Škola ne može niti bi trebalo da zameni ulogu roditelja ali su opšte poznati slučajevi gde se deca ponašaju neprimereno pa čak i agresivno prema nastavnicima i/ili vršnjačkoj grupi dok nastavnici i zaposleni u školi nemaju kredibilitet i modalitet kojim bi odgovorili na takav vid ponašanja. Zaposleni su najčešće prinuđeni da se povuku.

Pitanje agresivnosti i neprimerenog ponašanja otvara potpuno novu temu ali ne možemo da je ne pomenemo. Brojna istraživanja ukazuju da je agresivno ponašanje učenika problem koji postoji u velikom broju škola, kako kod nas, tako i mnogim drugim zemljama širom sveta. Od škole, kao važnog agensa socijalizacije, se očekuje da u najvećoj mogućoj meri redukuje agresivno ponašanje učenika i da ih osposobi za moralno i društveno odgovorno ponašanje u školi i van nje, kako prema autoritetima (roditeljima, nastavnicima), tako i u međusobnim odnosima (<https://starisajt.pedagog.rs/stavovinastavnika.php>). Roditelji i zaposleni u školi trebalo bi da budu u jakoj vezi kako bi predupredili delinkvetno ponašanje i reagovali na prve naznake problema.

„Saradnja porodice i škole na planu poboljšanja socijalnog ponašanja i školskog postignuća učenika zahteva recipročnu interakciju roditelja i nastavnika, usklađivanje aktivnosti, izgradnju pozitivnih stavova u oba smera, obezbeđivanje komplementarnosti uloga i takvu raspodelu uticaja da roditelj i nastavnik imaju kontrolu nad svojim domenom aktivnosti“ (Milošević, 2002., str. 193 -212). Neuspeh u školi često se vezuje sa predispozicijom za problematično ili delinkvetno ponašanje što nije uvek slučaj.

Deca koja pokazuju više vrsta agresivnog i antisocijalnog ponašanja, koja su antisocijalna u različitim okruženjima (kuća, škola, prijatelji) nisu samo u opasnosti da ostanu agresivna, nego imaju i veće šanse za negativan ishod, npr. kriminalitet, poremećaj ličnosti ili da postanu zavisnici (<https://www.skole.hr/rad-nastavnika-s-agresivnom-djecom/>).

Način vaspitanja i prava dece i maloletnih lica koje savremeno društvo donosi, postavlja pitanje da li se tako što branimo interese i prava dece i mladih zapravo njima šteti. Česti su primeri gde nastavnici izvlače „deblji kraj“ i kod roditelja, jer roditelji staju u odbanu svoje dece čak i kada nema realnog osnova za to. Na zaposlene se vrši pritisak, smanjuju se kriterijumi u pogledu ponašanja kao i obrazovanja.

„Posle porodice, škola je najvažnija društvena grupa sa kojom se dete susreće i postaje njen član. Škola je veoma važna obrazovna institucija koja ima veliki značaj za pravilno vaspitanje i razvoj mladih, ali i formiranje svih onih svojstava koja su nužna za pravilan razvoj i normalno uključivanje u društveni život. Međutim, bilo zbog objektivnih ili subjektivnih razloga, škole uvek ne ispunjavaju u potpunosti svoju funkciju, pa se nedovoljno i neadekvatno obrazovanje može negativno odraziti na ponašanje mladih“ (Macanović, 2014., str. 65).

Struktura ličnosti je takođe važan egzogeni faktor kod maloletnika. „Posebno psihofizičko stanje u kojem se maloletnici nalaze zahteva izuzetnu pažnju i posvećenost samo po sebi, pre svega kako bi se pravilno usmerili u razvoju i vaspitanju, i kako bi se zaštitili od štetnih uticaja“ (Subotin & Odalović, 2006., str. 43-55).

Uticao vršnjačke grupe

Vršnjačka grupa je zajednica u kojoj se uče norme ponašanja i vrednosti koje uvek ne moraju da se poklapaju sa vrednosnim sistemom odraslih ali ona predstavlja nužan činilac odrastanja i socijalizacije. Vršnjaci su za adolescente značajni jer zadovoljavaju osećaj pripadnosti, bliskosti i razumevanja i nepresušan su izvor informacija o svetu van porodice (<https://www.dus.rs/vaspitni-rada-za-vreme-pandemije/teme-iz-programa-vaspitanog-rada/vrsnjaci-i-slobodno-vreme/>).

Uticao društva, odnosno vršnjačke grupe, ima snažan uticao na oblik ponašanja maloletnika. Biti prihvaćen, biti deo grupe, biti omiljen i popularan u društvu, predstavlja sinonim za svaku maloletnu osobu. Tome teže i stariji već izgrađeni pojedinci a sagledavanjem maloletnika možemo da zaključimo da se oni mnogo teže nose sa odbačenošću i neprihvatnjem u okviru grupe. Tek što zakorače u adolescenciju, adolescenti drugačijim očima posmatraju svet oko sebe. Mladi adolescenti bi pre bili sa prijateljima nego sa porodicom, naročito ne sa roditeljima. U ovom periodu oni počinju da shvataju da roditelji nisu savršeni i ističu njihove greške. Često se ne slažu sa roditeljima, zauzimaju oprečan stav kako bi testirali roditeljske vrednosti (<https://www.decijapsihologija.rs/adolescenti/stadijumi-adolescentnog-razvoja/>).

Šta je jedna mlada osoba spremna da uradi da bi bila prihvaćena, do koje granice su maloletnici spremni da idu da ne budu ismejani i da li bi se suprotstavili grupi ukoliko bi grupa bila sklona delinkvenciji, samo su neka od mnogih pitanja na koje bi trebalo potražiti odgovore. Odgovor na ova pitanja krije se u svakom pojedincu. Reći „ne“ može biti težak izazov i zadatak za maloletnika, mnogo je jednostavnije priključiti se grupi i biti deo nje. Ukoliko je maloletnik okružen vršnjacima koji se ponašaju delinkventno, velika je verovatnoća da će on biti uvučen u isti oblik ponašanja i pod uticajem grupe. Možemo da pretpostavimo da je mali broj onih koji će se suprotstaviti a ostati deo istog okruženja. Suprotstavljanjem maloletnici rizikuju da budu ismejani, proglašeni slabičima i odbačeni iz grupe. Dakle, ukoliko maloletnik upadne u „loše društvo“, možemo da pretpostavimo da će se prilagoditi modelu ponašanja takve vršnjačke grupe.

Sa druge strane, vršnjačka grupa može da vrši pozitivan uticao, i stimuliše na dobro, kao i da širi pozitivne vrednosti. Ako uzmemo za primer maloletnike koji su dobri đaci, neguju prave vrednosti, maloletnik koji je u odnosu na njih lošiji đak, možemo da pretpostavimo da će se truditi da bude bolji a vršnjaci će mu sigurno pomoći u tome. U tim okolnostima možemo da pretpostavimo da vršnjačka grupa može da vrši pozitivan uticao. Slično je i sa maloletničkom delinkvencijom. Ukoliko vršnjačka grupa nije sklona delinkventnom ponašanju, ona neće podržati delinkventno ponašanje pojedinca.

Uvek ima izuzetaka i odstupanja od pravila a vršnjačka grupa je jedan od bitnih faktora, jer maloletnici pokušavaju da se izgrade u okviru grupe i slobodno vreme upravo provode sa vršnjacima. Jedan od ključnih problema maloletničke grupe je uticao grupe i sklonost ka povodljivosti u tom periodu. Rečenica koja se često izgovara u našem narodu „s kim si - takav si“ zapravo generalizuje i ima osuđujuću konotaciju iako ne možemo da osporimo da u nekim slučajevima dolazi do izražaja istinitost ove izreke.

Uticao medija i društvenih mreža

Kada govorimo o uticaju društva u širem smislu, ne možemo da se ne osvrnemo na medije i društvene mreže koje se u savremenom dobu kotiraju visoko na lestvici faktora koji utiču na javno mnenje i posebno osetljive grupe poput adolescenata.

Uticao društvenih medija na adolescente i tinejdžere od posebnog je značaja, ne samo zato što je ova grupa dece razvojno ugrožena, već i zato što su među najbrojnijim korisnicima društvenih mreža. Prema izveštaju Common Sense Media, 75 odsto tinejdžera u Americi trenutno ima profile na društvenim mrežama, od čega 68 procenata koriste Facebook kao njihov glavni alat za društvene mreže (<https://www.infocentarjug.rs/8-uticao-drustvenih-medija-na-adolescente-i-tinejdzere/>).

Kada govorimo o korisnicima mobilnih uređaja na globalnom nivou, više od dve trećine svetske populacije koristi mobilni telefon – 67.1% ukupne populacije. Broj korisnika interneta na globalnom nivou je takođe u porastu. Trenutno je u svetu oko 4.95 milijardi korisnika interneta tj 62,5% ukupne svetske populacije. Društvene mreže i dalje nastavljaju da vladaju internet svetom. Pretpostavlja se da početkom 2022. godine ima oko 4.62 milijardi korisnika društvenih mreža, tj 58.4% ukupne svetske populacije. To je porast u iznosu od 10% u odnosu na prošlu godinu (<https://www.digitizer.rs/news-stories/najzanimljivija-statistika-koriscenja-interneta-u-2022-godini/>).

Mediji i društvene mreže predstavljaju mač sa dve oštrice, Oni mogu da doprinesu razvoju ali i da pošalju pogrešnu poruku maloletnicima koji još uvek nemaju čvrsto izgrađene stavove. Mediji su nekada predstavljali prozor u svet a danas je najmasovniji i najlakše dostupan medij - društvena mreža a iza mreže se nalazi čitav svet sa svim svojim nedostacima. Rađena su brojna istraživanja koja govore u prilog tome, da plasiranjem nasilnog sadržaja, pojedini maloletnici i sami mogu da postanu nasilni, pod uticajem takvog sadržaja.

Same starosne granice koje su nametnute od strane uprave na društvenim mrežama, treba da budu opomena i roditeljima. Facebook i Instagram za donju granicu propisuju 13 godina, dok YouTube ukoliko želite da budete vlasnik naloga, za donju granicu propisuje 18 godina. Uprkos tome svedoci smo da pojedini roditelji mnogo ranije otvaraju naloge za svoju decu bez obzira na upozorenja nadležnih sa društvenih mreža, i ne samo to, roditelji često stimulišu i podržavaju svoju maloletnu decu u kreiranju istih. Primetan je veliki broj maloletnika koji su influenseri i koji zarađuju od društvenih mreža. Postavlja se pitanje da li je materijalna dobit razlog zbog kog roditelji podržavaju svoju decu u formiranju sadržaja ne misleći na opasnosti, i/ili je razlog u tome da bi se deca i maloletnici prilagodili grupi?

Influenseri su danas idoli i uživaju veliku popularnost, shodno tome šalju jaku poruku maloletnicima koji ih prate. Kreiranje Facebook naloga sa lažnim informacijama predstavlja kršenje uslova korišćenja Facebook-a, uključujući i naloge registrovane za osobe ispod 13 godine. Istraživanje studije CBBC pokazuje da je 49% dece mlađe od 13 godina bez dozvole prijavljeno na Facebook (<https://pametnoibezbedno.gov.rs/deca-9-12-godina-dr-mreze/koliko-godina-je-potrebno-da-imate-da-biste-kreirali-snapchat-instagram-i-facebook-nalog/>).

Maloletnička delinkvencija u Srbiji

Krivična dela variraju od onih za koje je predviđena blaža sankcija do onih kojima preti teža sankcija pa i kazneno-popravni zavod za maloletnike. Prema zvaničnim podacima Republičkog zavoda za statistiku Republike Srbije, ukupan broj krivičnih prijava prema maloletnim učiniocima krivičnih dela u 2021. godini je 2.513, broj podnetih predloga veću za izricanje krivičnih sankcija je 1.749, dok je broj maloletnika kojima su izrečene krivične sankcije 1.383, što je za 12% više u odnosu na 2020. godinu. U 2021. godini, prema maloletnim učiniocima krivičnih dela primenjeni su vaspitni nalozi: u 180 slučajeva vaspitni nalog je primenio javni tužilac za maloletnike, a u 79 slučajeva sudija za maloletnike. U istoj godini, za tri maloletnika je izrečena kazna maloletničkog zatvora (0,2%) (<https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20220714-maloletni-ucinioci-krivicnih-dela-2021/?s=1401>).

Ako analiziramo podatke RZS primetno je da je čak trećina od broja podnetih krivičnih prijava prema maloletnim učiniocima odbačena, odnosno nije stigla do krivičnog sudije za maloletnike. Ako sagledamo da je tužilaštvo za maloletnike podnelo sudu za maloletnike 1.749 predloga za izricanje krivičnih sankcija primetićemo da su krivične sankcije izrečene za čak 1.383 maloletnika, što će reći da su optužni predlozi tužilaštava bili osnovani, odnosno da su maloletnici izvršili dela koja im se stavljaju na teret. Zakoni koji se primenjuju na maloletne izvršioce krivičnih dela su Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005) i Zakonik o krivičnom postupku ("Sl. glasnik RS", br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019), kao i posebne odredbe drugih zakona koje se tiču maloletnih lica (https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_maloletnim_uciniocima_krivicnih_dela_pravnoj/).

Ako se osvrnemo na sankcije koje se izriču maloletnim delinkventima, primetno je da je kaznena politika suviše blaga. Sankcije koje se najčešće izriču odnose se na sudski ukor, pojačan nadzor roditelja i centra za socijalni rad. Maloletnici imaju svest o blagoj kaznenoj politici za lakša krivična dela, što ne utiče pozitivno na smanjenje maloletničke delinkvencije.

Zaključak

Uprkos svim teorijama, možemo da primetimo da su svi saglasni u jednom, a to je da su maloletnici u emotivno osetljivom dobu i da se suočavaju sa izazovnim zadacima i očekivanjima koji se postavljaju pred njih. Obzirom da tek upoznaju svet, treba im pomoći da uspešno savladaju prepreke na putu ka odrastanju i formiranju ličnosti. Savremeno društvo sklono je osudama i olakom etiketiranju, ipak treba uzeti u obzir da se radi o mladim osobama koje se još uvek traže i da mi kao društvo treba da snosimo odgovornost i da se uključimo kako bismo radili na prevenciji, a ne lečili posledicu. Mogli smo da primetimo da više faktora utiče na to da li će maloletnik pokazati delinkventno ponašanje. Dok pojedini autori u svojim teorijama daju na značaju genima, drugi se pozivaju na porodicu kao važan faktor. Iako porodica predstavlja stub za razvoj, ne možemo samo na porodicu da prebacimo odgovornost. Škola takođe više nije mesto gde možemo da kažemo da se mladi usmeravaju iz razloga što je autoritet u potpunosti uništen a tu se opet vraćamo na pitanje da li je to delimično zbog prezaštitničkog odnosa roditelja prema deci pa se onda opet vraćamo na teoriju o porodici. Vršnjačke grupe imaju značajnu ulogu posebno ako uzmemo osetljivo doba u kome se nalaze maloletnici. Društvene mreže, mediji i globalizacija, u velikoj meri danas oblikuju mlade i formiraju njihove stavove i vrednosni sistem. Da maloletnici ne bi bili skloni delinkvenciji i da bi imali socijalno prihvatljivo ponašanje potrebno je da se uključi porodica, institucije i društvo u celini.

Literatura

Bugarski, T., Ristivojević, B. & Pisarić, M. (2016). Faktori maloletničkog kriminaliteta. Novi Sad. Sociološki pregled, 59-89

Dimitrijević, B. (2006). Ličnost maloletnih delinkvenata. Niš. Godišnjak za psihologiju, 207-222

Hrnčić, J. (2007). Neka terminološka razjašnjenja u oblasti maloletničke delinkvencije. Beograd. Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 183–202

Kecman, B. (2007). Psihosocijalna porodična patologija i delinkventnost. Beograd. Engrami, 29-38

Ličnost maloletnih delinkvenata, <https://www.stetoskop.info/zdravlje-mladih/licnost-maloletnih-delikvenata>, posećen 01.07.2022.

Najzanimljivija statistika korišćenja interneta u 2022. godini, <https://www.digitizer.rs/news-stories/najzanimljivija-statistika-koriscenja-interneta-u-2022-godini/>, 13.07.2022.

Nicević, M. & Stevanović, Č. (2008). Krivično procesno pravo. Novi Pazar. Forum univerzitetskih nastavnika, 157

Nicević, M., Nikšić, J & Smailović, S. (2020). Mogućnost preventivnog delovanja na prestupništvo mladih- pravni i psihološki aspekt. Pravne teme, 62-74

Macanović, N. (2014). Kriminogena inficiranost učenika. Banja Luka. Udruženje nastavnika i saradnika Univerziteta u Banjoj Luci, Evropski defnologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjedonosna, sociološka i kriminološka istraživanja.

Milošević, N. (2002). Uticaj saradnje porodice i škole na socijalno ponašanje i školsko postignuće učenika. Beograd. Institut za pedagoška istraživanja, 193-212

Milošević–Šošo, B. (2013). Maloljetnička delikvencija u BiH: pokazatelj neuspješne socijalizacije. SOCIALIZACIJA IN SOCIALNE FORMACIJE. Maribor. Zbornik Subkulture, 38-50

Pametno i bezbedno, (<https://pametnoibezbedno.gov.rs/deca-9-12-godina-dr-mreze/koliko-godina-je-potrebno-da-imate-da-biste-kreirali-snapchat-instagram-i-facebook-nalog/>), posećen 15.06.2022.

Pedagoško društvo, <https://starisajt.pedagog.rs/stavovinastavnika.ph>, posećen 05.06.2022.

Pravno informacioni sistem, <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2005/85/7/reg>, posećen 10.06.2022.

Rad nastavnika s agresivnom djecom, <https://www.skole.hr/rad-nastavnika-s-agresivnom-djecom/>, posećen 30.03.2022.

Republički zavod za statistiku, <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20220714-maloletni-ucinioci-krivicnih-dela-2021/?s=1401>, posećen 10.07.2022.

Subotin, M. & Odalović, T. (2006)., Socijalnopatološke pojave u porodici i njihov uticaj na delinkventno ponašanje maloletnika. Novi Sad. Pravo-teorije i praksa. 43-55

Stadijumi adolescentnog razvoja, <https://www.decijapsihologija.rs/adolescenti/stadijumi-adolescentnog-razvoja/>, posećen 05.06.2022.

Paragraf, https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_maloletnim_uciniocima_krivicnih_dela_i_krivicnopravnoj_zastiti_maloletnih_lica.html, posećen 27.06.2022.

Šobot, V., Ivanović-Kovačević, S., Marković, J., Srdanović-Maraš, J.& Mišić-Pavkov, G. (2010). Maloletnička delinkvencija. Novi Sad. Institut za psihijatriju, 51-61

Šta je disfunkcionalna porodica: Uvod u porodičnu dinamiku, <https://www.radnasebi.com/blog/sta-je-disfunkcionalna-porodica>, posećen 04.07.2022.

Todorović, J., Simić, I. & Hadži Pešić, M. (2012). Porodica i škola – sistemski pristup. Niš. Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, 99-106

Uticaj društvenih medija na adolescente i tinejdžere, <https://www.infocentarjug.rs/8-uticaj-drustvenih-medija-na-adolescente-i-tinejdzere/>, posećen 01.07.2022.

Vršnjači i slobodno vreme, <https://www.dus.rs/vaspitni-rad-za-vreme-pandemije/teme-iz-programa-vaspitanog-rada/vrsnjaci-i-slobodno-vreme/>, posećen 14.06.2022.

Vujičić, N. (2020). Stanje i tendencije kriminaliteta maloletnika u Republici Srbiji. Beograd. Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, 81-94

JUVENILE DELINQUENCY AS A PROBLEM OF THE MODERN AGE

Abstract: *Juvenile delinquency is a serious problem faced by modern society, which captures public attention – seemingly not enough. Juvenile delinquency implies various crimes committed by minors, which lead to criminal proceedings against them and statutory penalty. Even though recent statistics show the decline, or stability of the global crime rates, the issue of juvenile delinquency in our country should be addressed seriously. Lack of prevention is highly noticeable, which creates a need for investigating this problem. Experts with different profiles are united in searching for a method of stopping the worldwide trend of juvenile delinquency. Delinquency can be regarded as a legal term, but also as antisocial behavior. Observation of delinquents from legal point of view is reflected in the prohibition and sanctioning of such behavior through legal procedure. If we take juvenile delinquency as antisocial behavior, numerous studies aim to perceive criminal personality. Some characteristics may indicate certain predispositions of young people to criminal behavior. By looking at theoretical considerations we will spot the features indicating delinquent behavior of an individual. Modern science pays great attention to the factors leading to aggressive behavior. Recent research emphasizes significant impact of genetics, which together with adverse effects of the social environment can lead a young person to delinquent behavior. Children and young people have sensitive period, and if we add to this the transit route our country is going through and the challenges that family and society as a whole are facing, the focus should be on the factors that cause this problem.*

Key words: *juvenile delinquency, personality characteristics, violence, antisocial behavior*